Cana asobnaha numaru 20 hr. | Pierasyłka apłačana ryčałtam

Nr. 9. Wilnia, Niadziela 28 Lutaha 1932 h. Hod VIII (XVI).

Biełaruskaja KRYNICA

PALITYČNAJA, HRAMADZKAJA i LITERATURNAJA HAZETA

Adres Redakcyi i Administracyi: WILNIA, LUDWISARSKAJA 1-19. (Wilno, Ludwisarska 1-19) Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4 hadz. wieč.

Ceny abwiestak pawodle ŭmowy.

„Biel. KRYNICA" kaštuje na hod—4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwaja daražej.
HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Dyskusija ŭ balšawikoŭ na temu raźwiazki nacyjanalnaha pytańnia.

Paśla ŭsich sprob zdušeńnia nac. pytańnia ŭ Sawietach, pačałasia ciapier dawoli wostraja i cikawaja dyskusija na nacyjanalnyja temy pamiž balšawikami. Hetaja dyskusija prawodzicca na kamunistyčnych sabrańniach i ŭ presie. Što haworycca na kamunistyčnych sabrańniach, — my nia wiedajem, ale toje, što pišacca ŭ balšawickaj presie—dachodzić da nas i my možam padzialicca wodhukami hetaj dyskusii z našymi čytačami.

Woś-ža niekatoryja z kamunistaŭ ćwierdziać, što ŭ nac. pytańni niepatrebna nijakaja dyskusija, što kamunizm wyrašyŭ nac. pytańnie wa ŭsiej jaho daŭžyni, wyšyni i šyryni... Hetak piša napr. niejki Pašukanis u „Зьвязьдзе" z 15.XII.31.

„Pa nacyjanalnym pytańni — piša Pašukanis — ciapier wiadziecca dyskusija. Ale jakaja tut moža być dyskusija? Ci možam my dyskutawać ab tym, što admaŭlańnie prawa nacyi na samawyznačeńnie — charakternaje dla polskich sacyjał-demakrataŭ i Rozy Luksemburg, dla pazycyi Piatakowa i Bucharyna — było sapraŭdnym mieńšawizmam, tolki prykrytym „lewaj" frazaj? Ci možam my zaraz dyskutawać ab tym, prawilna ci nieprawilna rabili balšawiki, kali jany wysunuli i abaraniajuć lozunh samawyznačeńnia narodaŭ až da adłučeńnia?

„Pa hetych pytańniach my nia majem prawa adkrywać dyskusii. Zamiest dyskusii, my pawinny tut dać rešučy rujnujučy adpor usiakim prajaŭleńniam uchiłaŭ u bok wialikadziaržaŭnaha šawinizmu, u bok roznych miascowych šawinizmaŭ".

Woś i ŭsia dyskusija taw. Pašukanisa. Adnak „Зьвязда" (z 29 XII.31), nia hledziačy na zaklik Pašukanisa, adkrywaje dyskusiju i źmiaščaje cikawy pieradawy artykuł pad zah. „Uzmacnić baraćbu z uchiłam u nacpytańni". U hetym artykule, apirajučysia na pastanowie prezydyumu CKK.KP(b)B, a tak-ža biuro CK, „Зьвязда" adznačaje, što „nacyjanalnaje pytańnie wa ŭsiej historyi balšawizmu było i astajecca adnym z asnaŭnych i rašučych pytańniaŭ praletarskaj rewalucyi." Potym, uderyŭšy pa prychilnikach Trockaha, jakija „prałaziać u roznyja ščyliny, kab adtul wieści baraćbu z leninizmam u nacyjanalnym pytańni, prykrywajučysia ściaham luksemburgijanstwa"*), „Зьвязда" pryznajecca, što dahetul u Saw. Biełarusi zwaračwali ŭwahu bolej na biełaruski ruch i tak zw. „nacyjanał-demakrataŭ", a wypuskali z widu rasiejski wialikadziaržaŭnicki ŭchił, jaki ciapier bolej niebiaśpiečny, čym „nacdemokratyzm".

Jak fakty, „Звязда" ŭspaminaje wialikadziaržaŭnyja wyłazki Wydry, Walfsona, jakija wystupajuć z krytykaj biel. nac demokratyzmu z pazycyj jaŭna wialikadziaržaŭnych uchilistaŭ, praf. Juhawa, katory padzialiŭ kamunistaŭ na wialikaruskich, biełaruskich, ukrainskich i h. d. Za heta praf. Juhaŭ byŭ nazwany trackistam, wykinuty z partyi i zwolnieny z stanowišča prafesara Mienskaha ŭniwersytetu.

Paśla sama „Зьвязда" pryznajecca da swaich pamyłak i kaža dasłoŭna tak: „Зьвязда" wiała samuju žorstkuju baraćbu supроć kontrrewalucyjnych nacyjanał-demakrataŭ i ich nacyjanał-apartunistyčnych ahientaŭ... Adnak, u radzie swaich artykułaŭ pa nacpytańni „Зьвязда" ŭ 1929 hodzie dapuściła pamyłkowuju ŭstanoŭku, jakaja akreśliwała nacyjanał-demakratyzm, jak hałoŭnuju niebiaśpieku na danym etapie".

Pryznaŭšy swaju pamyłku, „Зьвязда" abiacaje tak-ža zmahacca nia tolki z biełaruskim „šawinizmam", ale i z wialikadziaržaŭnickim (čamu nie rasiejskim? — Red.) uchiłam. Kančaje swoj artykuł „Зьвязда" takoju zajawaju: „U baraćbie za hieneralnuju liniju partyi, za leninskuju nacyjanalnuju palityku, KP(b)B dabjecca nowych pieramoh u sprawie budaŭnictwa kultury — praletarskaj pa źmiestu i nacyjanalnaj pa formie".

Hetak wyhladaje *ciapierašniaja* pazycyja „Зьвязды" ŭ nac. pytańni. Jakaja budzie dalejšaja — zhadać trudna.

Z henaha artykułu i z usiaje balšawickaje dyskusii widać:

1) što ŭ balšawikoŭ niama jašče jasnaj linii adnosna nacyjanalnaha pytańnia ŭ *praktyčnym žyćci* i što tam zaŭważwajucca try kirunki: leninizm, trockizm i luksemburgijanstwa;

2) što balšawiki duśyli biełarusaŭ niesprawiadliwa, zabywajučysia ab wialikadziaržaŭnickich (rasiejskich) uchiłach;

3) što winawata ŭ hetym tak-ža „Зьвязда", jakaja ŭ swoj čas dapuściłasia wialikadziaržaŭnaha ŭchiłu i pryčyniłasia da zabojstwa praf. Ih natoŭskaha i da wysyłki biel. kulturnych dziejačoŭ z Saw. Biełarusi;

4) što rasiejski šowinizm sapraŭdy dušyć biełaruski adradženski ruch i paralizuje raźwićcio biełaruskaj kultury, — chacia b nawat praletarskaj pa źmiestu;

5) što ŭsie ćwierdžańni tak zw. leninskaj linii ab poŭnym samawyznačeńni narodaŭ až da adłučeńnia — heta tolki fraza, jakoju rasiejskija kamunisty prykrywajuć swaje wialikadziaržaŭnickija imknieńni da źbieražeńnia „единой-неделимой" pad čyrwonym ściaham.

*) Teoryja Rozy Luksemburg, niamieckaj kamunistki, jakaja adkidała prawa na samawyznačeńnie narodaŭ.

Kanferencyja ŭ sprawie razaružeńnia.

Jak my ŭžo pawiedamlali, 2 lutaha adčyniłasia ŭ Ženewie suświetnaja kanferencyja ŭ sprawie razaružeńnia. Źjechałasia ŭ Ženewu kala 700 delehataŭ ad roznych dziaržaŭ, hetulki i žurnalistaŭ ad wialikich hazet i jašče bolej roznych „cikawych".

Užo na samym pačatku kanferencyi nichto nie waražyŭ jej ničoha dobraha. Z adnaho boku šmat jość supiarečnaściaŭ i niedawieru pamiž dziaržawami, a z druhoha — hrymoty na Dalokim Uschodzie i pahroza nowaj suświetnaj wajny.

Dziaržawy na kanferencyi padzialilisia na dźwie, abo nawat na 3 hrupy, pawodle taho, jak jany adnosiacca da sučasnaha palityčnaha pałažeńnia: 1) dziaržawy, jakija nia choćuć nijakaj pieramieny ŭ sučasnym palityčnym pałažeńni; 2) dziaržawy, jakija damahajucca pieramieny i rewizyi traktataŭ i 3) dziaržawy, jakim na pieramienie nie zaležyć, ale jakija chacieli b z inšych pryčyn ahraničyć uzbrajeńnie (biudžetnyja trudnaści, strachoćci budučaj wajny i h. p.)

Da pieršaj hrupy naležyć Francyja i jaje sajuźnicy: Polšč, Čechasławaččyna, Rumynija, Juhasławija i Biełhija. Hetyja dziaržawy „dobra" wyšli na wajnie: jany atrymali abšyrnyja terytoryi, časam nawat z čužym nasielnictwam, niekatoryja atrymali jašče wialikija adškadawańni ad Niamieččyny, tak što ŭ ich intaresie jość baranić *status quo*, h. zn. sučasny palityčny stan u Eŭropie. Dziela hetaha Francyja padała prajekt stwareńnia mižnarodnaj armii, jakaja b spaŭniała abawiazak žandarmeryi i pilnawała-b sučasnaha pałažeńnia. Da hetaj hrupy možna zaličyć jašče i Łatwiju.

Da druhoj hrupy, jakaja choča źmieny sianniašniaha paradku, naležać: Niamieččyna i Italija. Niamiecki kancler Briuning damahaŭsia roŭnaści ŭ sprawie ŭzbrajeńnia dla kožnaj dziaržawy, dakazwajučy, što pawodle Wersalskaha traktatu pawinny być roŭna razaružany ŭsie dziaržawy, jak pieramožanyja, tak i pieramožnicy. (Jak wiedama, pieramožanaja Niamieččyna maje tolki 100 tysiač wojska biez ciažkoj artylerыi, padwodnych łodak i wialikich branienoscaŭ, a pieramožnica Francyja maje ŭsio heta dyj jašče miljonnuju armiju). A italjanski delehat Grandi wyrazna zajawiŭ, što pieramožnicy, jak bolej silnyja, pawinny razaružycca ŭ pieršuju čarhu i što pieršym warunkam biaśpiečnaści pamiž dziaržawami budzie pierahlad i paprawa ŭsich kryŭdaŭ i taho palityčnaha pałažeńnia, jakoje moža wyklikać wajnu... Inakš kažučy, treba źmianić sianniašnieje palityčnaje pałažeńnie ŭ Eŭropie! Pramowa Grandi była najbolej radykalnaj z usich pramoŭ na kanferencyi i wyklikała hučnyja wopleski publiki. Pryčynaj takoha stanowišča Italii jość jaje niaprychilnaść da Francyi.

Treciaj hrupaj dziaržaŭ jość Anhlija i Amieryka. Hetaja hrupa damahajecca skasawańnia ŭsich nieludzkich spośabaŭ wajny, jak užywańnie hazaŭ, padwodnych łodak, kidańnia bombaŭ z zaraznymi bakteryjami a tak-ža ŭsich spośabaŭ ŭzbrajeńnia, jakija służać nie dla abarony, ale dla nastupleńnia, jak tankaŭ, dalokabojnych harmat, wajennych aeraplanaŭ i h. p. Naahuł biaručy, hetaja hrupa bližej stalć da niamiecka-italijskaj hrupy, čym da francuskaj.

Na ŭwahu zasłuhoŭwaje jašče stanowišča SSSR. Pramowa jahonaha pradstaŭnika Litwinawa, jak pieradajuć zahraničnyja hazety, była dobra abdumanaj, razumnaj i, što najbolej kidałasia ŭ wočy, spakojnaj, biaz nijakaha napadalnaha tonu. Nie hraziŭ jon ni suświetnaj rewalucyjaj, ni hniewam kamunistyčnaha praletaryjatu, a hawaryŭ, što SSSR choča miru i tolki miru, što SSSR prapanuje ŭsim dziaržawam pakty ab nienapadańni i što nie Sawiecki Sajuz bajkatuje kapitalistyčnyja dziaržawy, ale naadwarot, — jany nia choćuć pryznawać Saw. Sajuzu i nawat procíŭ jaho rychtujuć wajnu. Pačaŭ i končyŭ swaju pramowu Litwinaŭ, što datul budzie wisieć nad čaławiectwam pahroza wajny, pakul čaławiectwa nie razaružycca poŭnaściu. Tolki poŭnaje i ahulnaje razaružeńnie jość adzinym spośabam uściarahčysia wojnaŭ.

Hetak pradstaŭlajucca sprawy razaružeńnia na ženeŭskaj kanferencyi. Jak bačym, zhody i adnolkawaha pahladu na hetyja sprawy pamiž wialikimi dziaržawami niama.

Na čym skončycca heta kanferencyja, — budziem bačyć. A tymčasam našy čytačy z hetaha, što my tut skazali, buduć wiedać ab kirunku kožnaj bolšaj dziaržawy.

R. S.

Z biełaruskaha žyćcia.

10-tyja ŭhodki śmierci Jadwihina Š. (Ant. Lawickaha), jakija prypadajuć na dzień 24 h. m., Wil. biełaruskaja himnazija adświatkawała na pieradadni, h. zn. dnia 23 h. m. ŭračystym pachodam na mahiłu paeta na Rossie. Nad mahiłaj himnazijalnaja arkiestra dwojčy adyhrała žałobny marš, wučni złažyli wianok, a prefekt taje-ž himnazii i wiedamy biel. dziejač ks. Adam Stankiewič skazaŭ adpawiednuju pramowu ab značeńni jubilanta-niabožčyka ŭ biełaruskaj literatury.

Sud nad studentami biełarusami. Dnia 18 ha h. m. na wilenskim uniwersytecie adbyłasia rasprawa ŭ Akademickim Sudzie nad studentami U.S.B.: J. Šutowičam i St. Stankiewičam. Pieraličanych studentaŭ Sud winawaciŭ u tym, što jany 21-ha čerwienia minu-

łaha hodu na studenskim schodzie, budučy prezydyjumam hetaha ž schodu, dapuścili pad narady schodu, z uwahi na adzin z punktaŭ paradku dziennaha: „Wolnyja prapazyki" — prapazyku *wyrażeńnia pratestu prociŭ likwidacyi polskimi ŭładami Kleckaj Biełaruskaj Himnazii.* Wyražany Schodam pratest, jak wiedama, byŭ apublikawany ŭ Nr. 22 „Biełaruskaj Krynicy" z 1931 h.

Apublikawanym pratestam i studenskim schodam „zacikawilisia" administracyjnyja ŭłady i ŭ wyniku hetaha „zacikaŭleńnia" jašče ŭ lipni miesiacy minułaha hodu wajawodzki „Wydział bezpiečeństwa" pieradaŭ sprawu pratestu i Schodu wil. Uniwersyteckim Uładam, jak uładam dyscyplinarnym nad studentami; adsiul henaja sprawa papała ŭ Akademicki Sud.

Akademicki Sud, u skład jakoha ŭwachodziać prafesary Ŭniwersytetu, — na swaim pasiedžańni dnia 18 h. m., razhledziŭšy sprawu, pakaraŭ stud. J. Šutowiča dyscyplinarnaj karaj— „upomnieniem" — za toje, što jon budučy staršynioj schodu, dapuściŭ pad narady hetaha-ž schodu ŭ „wolnych prapazykach" sprawu pratestu, jakaja nie pawinna była razhladacca na hetym schodzie, — a hetym samym raźminuŭsia z wymohami charaktaru farmalna-paradkawaha; reštu padsudnych — Sud apraŭdaŭ.

— I wychodzić tak, što „za naša žyta — nas pabita". Ale-ž žyć musim i budziem!

Studenskaja wystaŭka. U akademickim domie (wul. Boŭffałowaja Hara — prociŭ polskaj himnazii Žyhimonta Aŭhusta) dnia 21-ha h. m. adčyniena studenskaja wystaŭka. U wystaŭcy ŭziali udzieł i Biel. Studenski Sajuz, ahraničywajučysia tolki da wystaŭleńnia swajej presy i fatahrafijaŭ z žyćcia B S.S. Biełaruski addzieł na wystaŭcy znachodzicca na 3-cim pawiersie. Wystaŭka budzie trywać dwa tydni. Adčyniena štodnia ad 10 da 15 i ad 17 da 21 hadz. Uwachod i dla niestudentaŭ — wolny.

Ahulny schod i pierawybary ŭ Wil. Addziele Biel. Instytutu Hasp. i Kultury adbudücca ŭ hetu niadzielu 28.II.1932 h. a hadz. 15 taj u ŭłasnym pamieškańni pry Ludwisarskaj wul. Nr. 1—19. Prysutnaść usich siabroŭ Addziełu — abawiazkowaja. U razie, kali b na naznačanuju hadzinu nie sabraŭsia patrebny lik siabroŭ Addziełu, schod za hadzinu paźniej, h. zn. a hadz. 16-aj, budzie ważnym pry kožnym liku sabraŭšychsia.

Paśla pierawybaraŭ hr. M. Piaciukiewič pračytaje publičnuju lekcyju na temu „Biełaruskaje piśmienstwa ŭ XI—XIII wiakoch". Uwachod wolny.

„Kopnyja sudy na Biełarusi". Na hetkuju temu dn. 28-ha h. m. (u niadzielu) na wilenskim Uniwersytecie (hałoŭny budynak, sala 7) a hadz. 6-aj wiečaram adbudziecca lekcyja, sarhanizawanaja Studenskim T-wam Pryjacielaŭ Biełarusawiedy. Čytać lekcyju budzie mahistar prawa M. Škielonak. Uwachod wolny.

Z biełaruskaj wydawieckaj niwy. Hetymi dniami wyšaŭ z druku Nr 2 časopisi biełaruskaj literatury i mastactwa „Нёман." — Taksama wyšaŭ z druku Nr 2 biełaruskaj relihijnaj časopisi (unijnaj) „Да злучэньня!" Usio heta dastać možna praz biel. kniharniu „Pahonia," Wilnia, Zawalnaja 6—10.

Kulturnaja biełaruskaja praca na wioscy. Hurtok BIHiK ŭ Lachawičach, Baranawickaha paw. ładziŭ biełaruskaje pradstaŭleńnie ŭ w. Małaja Łotwa dnia 7 h. m. Stawili „Sud" i „Ptušku ščaścia". Narodu było poŭna. Heta ŭzachwociła tutejšuju moładź da dalšaj pracy i na 6-ha sakawika s. h. jany pryhataŭlajuć nowaje pradstaŭleńnie: „Zaručyny Paŭlinki" i „Mikitaŭ łapać". — U miascowy hurtok BIHiK napływajuć nowyja maładyja siły. Na ahulny schod Hurtka 13.III.32 h. pryhataŭlajucca da pryniaćcia 19-cioch nowych siabroŭ Hurtka. Biełaruskaść u Lachawičach raście!

— Hurtok BIHiK ŭ Adamčukoch, Mickun skaj hm. i hetki-ž Hurtok u Karal. Miednikach, Šumskaj hm. Wil-Trockaha paw. ładzili ŭ siabie publičnyja papularnyja lekcyi dnia 20 i 21 h. m. na temu „Čamu tak ciažka žyć siehońnia i jak heta žyćcio paprawić". Lekcyi čytaŭ inž. Klimowič z Wilni.

10-cilećcie Litoŭskaha Uniwersytetu.

Sioleta 16 lutaha minuła dziesiać hadoŭ, jak byŭ stworany Litoŭski Uniwersytet, jaki siańnia nosić imia Wialikaha Witaŭta.

Twarcy litoŭskaj palityčnaj niezaležnaści nie zabywalisia nikoli tak-ža i ab stwareńni litoŭskaha Uniwersytetu. Pomniła ab hetym tak-ža zaŭsiody i ahułam litoŭskaje hramadzianstwa.

Špiarša ŭ litoŭskaj dumcy byŭ plan zasnawać Uniwersytet u Wilni. Plan hety dumała ździejśnić Litoŭskaja Taryba (Litoŭskaja Rada, jana stwaryła pieršy ŭrad litoŭski), jakaja była wybrana litoŭskim źjezdam u Wilni 18—22 wieraśnia 1917 h. Woś ža hetaja Taryba 5 śniežnia 1918 h. mieła ŭžo hatowy plan stwareńnia ŭ Wilni Uniwersytetu, jaki ŭžo mieŭ być adčynieny ŭ nastupnym 1919 h. Adnak ździejśnić henaha planu Tarybie nia było sudžana, — tahočasnyja palityčnyja padziei plany henyja papsuli.

U 1919 h. Litoŭskaja Taryba pierajechała ŭ Koŭnu, dzie tady twareńnie Uniwersytetu było jašče niemahčymym. Patreba adnak swajho Uniwersytetu adčuwałasia žywa. Dyk woś ža byli ta dy ŭ Koŭnie adkryty Wyšejšyja Nawukowyja Kursy.

Z Kursami hetymi było niamała trudnaściaŭ — nia było špiarša ani adpawiednaha pamieškańnia, ani prafesaraŭ, mohučych palitoŭsku wučyć, ani pracazdolnaj arhanizacyjnaści. Usio treba było, jak kažuć, twaryć z ničoha. Sprawa ŭsio-ž išła ŭpierad — Kursy mieli kala 50 prafesaraŭ i kala 350 studentaŭ.

Žyćcio samo adnak chutka wykazała, što Kursaŭ hetych zamała i što treba prystupić da arhanizacyi farmalnaha Ŭniwersytetu. Tak dumała ŭłada i ŭsio hramadzianstwa. Dyk woś u 1921 h. byŭ ułožany uniwersytecki statut i zaćwierdžany kabinetam ministraŭ, jaki 16 lutaha 1922 h. prystupiŭ da jaho wykanańnia. Ale sprawa heta była niałohkaja. Byli pakanany pieraškody adny, dyk źjaŭlalisia druhija — najbolš było trudnaściaŭ, što całkom zrazumieła, z pamieškańniem, z prafesarami, z nawukowymi kabinetami i pryładami. Tworčy adnak duch litoŭskaha narodu ŭsie hetyja pieraškody i trudnaści pawoli ščaśliwa pieramahaŭ i Uniwersytet staŭ na nohi.

Ale ŭ mieru raźwićcia Uniwersytetu ŭściaž źjaŭlałasia patreba jaho reformy. Pryšoŭ urešcie hod 1930, jubilejny hod Wialikaha Witaŭta. Woś-ža ŭ hetym hodzie Prezydent Litwy zaćwierdziŭ dla Uniwersytetu nowy papraŭleny statut, jaki byŭ uwiedzieny ŭ žyćcio 1 wieraśnia taho ž 1930 h. U hetym ža jubilejnym hodzie Uniwersytet Litoŭski byŭ nazwany imiem Witaŭta Wialikaha.

Siańnia uniwersytet hety maje nastupnyja addziely: teolohična-filazafičny, humanitarny, praŭny, pryroda-matematyčny, medyčny i techničny (budaŭlany, mechaničny, elektrotechničny i chemičny). Usie hetyja addziely wydajuć swaje časopisi, majuć swaje adumysłowyja biblijateki i roznyja adumysłowyja nawukowyja kabinety. Jošč tak-ža. reč jasnaja, biblijateka ahulna-ŭniwersytecka ja, jakaja siańnia maje 83,571 knižku. Za 10 hadoŭ isnawańnia Uniwersytetu skončyli jaho 997 studentaŭ.

Dyk woś bačym, čaho dakanali litoŭcy, susiedzi našy, — jany woś užo 10 hadoŭ, jak stwaryli swoj Uniwersytet, krynicu wiedy, jakaja wierna świecić im u ich baraćbie za wolu dušy litoŭskaj. Dyk niachaj ža świecić im na mnohija lety, a nam biełarusam niachaj służa ŭzoram, jak my majemo zmahacca za adradžeńnie i wolu dušy biełaruskaj!...

M. K.

Zakładajcie Hurtki Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury!

Biełaruskaja Dziaržaŭnaja Akademija Sielskaje Haspadarki ŭ Hary-Horkach.

Hary-Horki ŭ Mahiloŭščynie z daŭnych užo časaŭ stalisia asiarodkam sielska-haspadarskaje kultury nia tolki Biełarusi, ale i celaj byŭšaj Rasiei. Tut byŭ prad 1863 hodam Wyšejšy Ahranamičny Instytut, u jakim pracawali takija siły, jak prafesary Stebut, Ludahoŭski i inš., što budawali ŭsiu ahranamičnuju nawuku Rasiei. Pa 1863 h. H.-Harecki Instytut byŭ pieramienieny ŭ siarednuju ahranamičnuju školu i ŭsio lepšaje było pieranieśiena ŭ Pieciarburh. Adbudowy dačakalisia Hary-Horki za časoŭ Sawieckaj užo Biełarusi. Hetu adbudowu i sučasny stan H.-Horak praf. R. Prawocheński apisaŭ anahdaj u „Tyg. Rolničym" (Wilnia, 15.II.1932), skul i my tut čerpajem cennyja danyja, niekatoryja — dasłoŭna.

„Hary-Hareckaja siaredniaja ziemlarobskaja škoła pieratrywała da kanca wialikaj wajny, a ad pačatku isnawańnia Sawietaŭ (ułaściwa krychu paźniej, ad 1919 h.) była pierajmienawana na školu wyšejšuju, z trymia addziełami: ahranamičnym, lasnym i addziełam ziemlarobskaha mašynaznaŭstwa."

„Amal adnačasna ŭ Miensku, ciapier stalicy Sawieckaj Biełaruskaj Respubliki, byŭ asnawany Politechničny Instytut, z dwuma fakultetami, ahranamičnym i lasnym..." U 1925 h. sawiecki ŭrad złučyŭ u Hary-Horkach nazwanyja dźwie škoły ŭ adnu „*Biełaruskuju Dziaržaŭnuju Akademiju im. Kastryčnikawaj Rewalucyi*," dadaŭšy da papiarednich jašče addzieł mieliaracyjny. Na arhanizacyju Akademii šmat pracy ŭłažyli takija wučonyja siły, jak Winer, Kałuhin i inšyja.

„Etat nawukowych pracaŭnikoŭ Hary Hareckaj Akademii składajecca z 37 prafesaroŭ, 50 asystentaŭ, 20 dacentaŭ, 9 laborantaŭ i 9 lektaroŭ." Na pabolšańnie etatu Akademii na 2 katedry, 5 dacentaŭ i 15 asystentaŭ byli ŭstaŭleny ŭ budžet 1930 hodu adpawiednyja sumy: ci heta było wykanana — niawiedama.

„Nielha admowić, što arhanizacyjny razmach Hary-Horak wielmi šyroki. Hetak, pačynajučy ad 1925 h. Akademija wypisuje na 100 tysiač rubloŭ samych tolki zahraničnych nawukowych pryładaŭ i na niekalkisot tysiač knižak z Rasiei. Pry hetym treba dadać, što skanfiskawanyja prywatnyja biblijateki ŭ značnaj miery spryčynilisia da ŭzbahačeńnia biasplatnym materjałam biblijateki Akademii (biblijateki praf. P.-Pluščeŭskaha, praf. Dankelmana i inš.)... Da 1928 h. hetkim paradkam złožana i kuplena ŭ biblijateku bolš 8-mioch tysiač tamoŭ. Kali prymiem pad uwahu, što bataničny sad Hary-Horak, zasnawany jšče prad 1863 hodam, byŭ adnym z lepšych u Rasiei i, što daŭnaja siarednia škoła naahuł była bahataja jak na haspadarčyja pryłady, tak i na muzealnyja zbory (słaŭnyja kolekcyi botanika Rytawa) — dyk sapraŭdy Hary-Hareckaja Akademija ŭ chutkim časie moža naležać da najbahaciejšych sawieckich nawukowych ustanoŭ."

Akademija, akramia nawučańnia studentaŭ, kiruje jšče pracami daśledčych stancyj na abšary Sawieckaj Biełarusi i wiadzie dwuhadowyja kursy.

Padzieł studentaŭ Akademii, pawodle statystyki 1930 h., pradstaŭlajecca hetak: usich — 1467, mužčyn — 1268, žančyn — 199, siabraŭ partyi — 159, siabraŭ kamsamołu — 279, biezpartyjnych — 1029, dziaciej rabotnikaŭ — 227, dziaciej sialan — 810, dziaciej uradaŭcaŭ—369, samawukaŭ — 46, roznych inšych — 15, biełarusoŭ — 1033, žydoŭ — 230, rasiejcaŭ — 150, pałakoŭ — 14, inšych narodnaściaŭ — 40.

„Na ziemlarobskim addziele było studentaŭ — 649, lasnym — 286, mašynaznaŭčym — 277 i mielioracyjnym — 255 Wypuščana absolwentaŭ za apošnija 3 hady — 954."

„65 prac. studentaŭ znachodzicca na sucelnym utrymańni kazny: dastajuć pa 27 rubloŭ u miesiac. Dzieci intelihiencyi, nawat sawieckich uradaŭcaŭ, musiać płacić za ŭtrymańnie. Poŭnymi stypendystami źjaŭlajucca tolki absolwenty rabfakaŭ (h. zn. rabotniki pryhatawanyja na skaročanych, čatyrochhadowych kursach — rabfakach)."

„Da budynkaŭ daŭniejšaj škoły, jakaja mieła kaliści taksama internat, dabudawany ciapier try nowyja budynki, sučasnyja, na 270 asob (kožny, razam?— red.). Akramia hetaha končany kapitalny remont daŭniejšych budynkaŭ. Na kožnaha studenta dajecca łožak, materac, koŭdra, paduška i chušcie dy nieabchodnaje umeblawańnie pakoiku. U 1928 h. zbudawana na 1500 asob stałoŭka, z roznymi pryładami na aŭtomatyčnaje myćcio načyńnia i wydawańnie strawy; pry stałoŭcy još taksama wialikaja mašynowaja pralnia."

„Nie prapuščana i starana razrywak dla moładzi: u 1930 h. pabudawany teatr na 860 asob, u katorym čas ad času jhrajuć pryjezdnyja artysty, adbywajucca amatarskija pradstaŭleńni dy pracuje kino. Wydajecca studenskaja kamunistyčnaja časopiś. Još taksama sapraŭdnyja kluby moładzi i abawiazkawy „Hurtok paśpiachowaj (pastupowaj) pracy," jaki pašyraje kamunistyčny świetapahlad." *(d. b.)* *t.*

Z Polšçy.

Nowy zakon ab tawarystwach uniesieny ŭradam u Sojm i razhladajecca ciapier u administracyjnaj kamisii. Padčas dyskusii prodstaŭnik uradu zajawiŭ, što pad zakon ab tawarystwach buduć padciahnuty nia tolki ŭsie tawarystwy, ale i palityčnyja partyi, jakija prymušany buduć lehalizawać swaje prahramy i statuty.

Abnižajuć amerytury. Prajekt nowaha zakonu ab amerytury ŭniesieny ŭ Sojm. Pawodle hetaha prajektu prawa da emerytury možna zdabyć nie pa 10 hadoch služby, a pa 15. Tyja, što wysłužyli 10 hadoŭ, buduć brać nia 40 proc., jak dahetul, a tolki 30 proc. pensyi. Tyja, što majuć 15 hadoŭ služby, buduć brać nia 52, a 40 proc., pa 25 hadoch — 75 proc., a pa 35 hadoch — 92 proc. Usiej pensyi emeryty dastawać nia buduć nikoli. Tyja, što słužyli daŭniej u Rasiei, Niamieččynie i Aŭstryi buduć atrymliwać taksama mienš: im za kožnyja 10 hadoŭ čužoj služby buduć ličyć 7 hadoŭ polskaj.

Nowy asadnicki zakon. Apošnimi dniami ŭ polskim Sojmie miž inšymi sprawami prawiedzieny i nowy asadnicki zakon. Pawodle hetaha zakonu buduć nasadžywać nowych polskich asadnikaŭ na ziemlach ukrainskich i biełaruskich. Suproć prajektu hetaha zakonu ŭ Sojmie wystupali ŭkrainskija pasły i biełaruski pasoł Jaremič, jakija ŭ swaich pramowach pradstawili planowaść polskaha wajskowaha asadnictwa, wyjaŭlali i tak niezazdrosny stan na ziemlach zasielenych ukrainskim i biełaruskim narodami i śćwierdzili, što nowuju kolonizacyju budzie narod traktawać, jak wyzaŭ. Ale heta ničoha nie pamahło, bo zakon hety B.B. i endecyja prynijali, a biełarusaŭ i ukraincaŭ nia było kamu padtrymać u sučasnym polskim Sojmie.—Ale da hetaj sprawy jašče wierniemsia.

Zabastoŭka u kapalniach wuhla. Apošnimi dniami wybuchła zabastoŭka ŭ kapalniach wuhla. Zabastawała bolš 32 tysiač rabotnikaŭ wuhlakopaŭ. Zabastoŭka trywaje i nia spyniajecca Miž palicyjaj i rabotnikami dachodzić da krywawych sutyčak. Jošć zabityja i ranienyja.

Studenskija zabureńni. U Waršawie ŭ subotu 20 i 21 h.m. siarod studentaŭ dajšło da wialikich zabureńniaŭ. Pryčynaj zabureńnia byli wybary ŭ prezydyjum ahulna studenskaj arhanizacyi „Bratniaja Pomač.“ Padčas zborki dziela wybaraŭ, pačalisia spory endeckaj studenskaj moładzi z piłsudčykami, jakija zakončylisia kidańniem słoznych bombaŭ i bićciom adny druhich.

Na wybary studenty endeki pieramahli piłsudčykaŭ. Endeki atrymali 860 hałasoŭ, a piłsudčyki 50.

Čytajcie i pašyrajcie

„Biełaruskuju Krynicu!“

Z zahranicy.

656 bočak zołata prywiaźli z Ameryki ŭ Francyju i zaraz-ža adasłali ŭ francuski dziaržaŭny bank. Bahaty jašče bolej bahacieje!...

Na Dalokim Uschodzie wajujuć, a Liha Narodaŭ haworyć ab supakoju. Kitajska-japonskaja wajna, choć i nie aficyjalnaja ale sapraŭdnaja idzie dalej. A ŭ Ženewie roznyja kamisii Lihi Narodaŭ, paklikanyja specyjalna tušyć pažar wajny, biespraryŭna radziać ab supakoju, starajučysia ŭtrymać dasiulešni pawajenny stan u Eŭropie, jaki apirajecca na mlaŭkim Wersalskim traktacie.

Mandžuryja niezaležnaj dziaržawaj. U pałowinie h. m. u Mukdenie abwieščana Mandžuryja niezaležnaj dziaržawaj. Stroj hetaj nowaj dziaržawy maje pasiaredniuju formu miž respublikaj i manarchijaj. Jak doŭha budzie isnawać heta dziaržawa, jašče nia wiedama, bo hałoŭny twarec jaje — Japonija—jašče Mandžuryi, jak dziaržawy niezaležnaj, nie pryznaje i čakaje pakul jana sama — Mandžuryja nia zrobicca susim japonafilskaj. Japonija dla Mandžuryi za prysłuhu pryhatawała ŭžo i padarak — cara, jakoha kitajcy jašče maleńkim prahnali z prastołu

Umiełaja palityka Litwy ŭ Kłajpedzie. Nia pieršy ŭžo raz zdarajucca nieparazumieńni Niamieččyny z Litwoj z pryčyny litoŭskaj palityki ŭ Kłajpedzie, jakoj Litwa ŭmieła prawodzić adradžeńnie źniemčanych kłajpedzkich ličwinoŭ. Nia pieršy tak-ža raz hetki spor Niamieččyny z Litwoj razhladała ŭžo Liha Narodaŭ.

Woś ža Niamieččyna, niezdawolenaja takoj palitykaj Litwy ŭ Kłajpedzie, apošnija padziei ŭ Kłajpedzie prypisała Litwie i zaskaržyła jaje ŭ Lihu Narodaŭ. Ale i hetym razam Niamieččyna prajhrała, bo Liha Narodaŭ nie pryznała nijakich narušeńniaŭ mižnarodnych zabawiazańniaŭ adnosna Kłajpedy z boku Litwy.

Z kraju.

Paŭstańnie praciŭ palicyi. U minułym tydni zdarylisia dwa wypadki: u Ašmianskim i Swiancianskim paw., što sialanie paŭstali praciŭ palicyi pryšoŭšaj da ich, kab dakanać rewizii i mocna pabili pałkami. Ciažka pabitych palicejskich adwieziena ŭ špital, a sialan, što bili palicyju, aryštawana.

Napad šalonaha waŭka. U wakolicach Jaźwinskaj hm. hetymi dniami na prachodziačaha lesam A. Sterowiča źnianacku napaŭ šalony woŭk i pačaŭ kusacca. Ale Sterowič wychapiŭ z chalawy nož i prabiŭ im niekalki razoŭ waŭka. Takim čynam Sterowič ad waŭka abaraniŭsia, ale i sam ledź žywy astaŭsia.

Da nas pišuć.

АБ ЧЫМ ГАВОРАЦЬ СЯЛЯНЕ.

Баяры, Нясьвіскага пав. Цяпер сяляне цікавяцца толькі, што будзе далей, бо аб цяперашнім жыцьці няма што й гаварыць.

Цяпер аб сучасным жыцьці ў вёсцы цікавіцца толькі сэквэстратар, які прыглядаецца, каб што-небудзь апісаць. Сяляне цяперашнім жыцьцём ужо ня цікавяцца і гавораць толькі аб будучыні. Бярэ што-небудзь сэквэстратар за падаткі, няхай сабе бярэ, селянін не ўгадывае каб абараніць ад сэквэстру. Адно толькі пытаецца: што з гэтага будзе і што будзе далей? А што будзе далей, дык і сапраўды згадаць трудна. Д. Б.

KOŽNAJA REČ MUSIĆ MIEĆ SWAJO MIESCA

Makaŭlanie, Sakolskaha paw. U dobraha haspadara kožnaja reč maje swajo miesca. Ab hetym wiedaje kožny biełaruski sielanin i hetaha prawiła pa mahčymaści ŭsie biełarusy trymajucca. Nikoli biełarus nia buduje świnarniku kala chatnich dźwiarej i zaŭsiady dla świnarniku znajdzie adpawiednaje miesca. Hetak razroźniwajučy pawažnaść raskładu adpawiednaści miesca budyninaŭ, naš sielanin acaniaje i pawažnaść miesca dla światyni.

Dla woka biełarusa wielmi prykra bačyć poruč z światyniaj karčmu, abo jaki inšy šynok. Ale hetakija pahlady musić tolki ŭ nas biełarusaŭ, bo woś naš świaščeńnik — maskal — dyk susim inšy na heta maje pahlad. Jon niadaŭna addaŭ prybudoŭku da cerkwy ŭ arendu pad kawiarniu. Takim čynam naš świaščeńnik pobač z carkwoj adčyniaje i šynok. Jamu to moža heta i nipačom, ale našy ludzi na heta jnakš hladziać i mocna aburajucca, što świaščeńnik pry carkwie adkrywaje kawiarniu.

Makaŭlaniec.

ABRAZOK SIALANSKAHA ŽYĆCIA.

Wioska Kuršynawičy, Baranawickaha paw. Ciažańka žywiecca žycharam našaj wioski. Na ziamlu našy sialanie nie haładujuć, ale jana nia ŭ tołk zroblena i da taho — niaprydatnaja. Našy wiaskoŭcy, naharawaŭšysia na haspadarkach šniurawych, pačali šukać ščaścia ŭ chutaroch i zhadzilisia na komasacyju.

Paśla prawiadzieńnia komasacyi, jakaja končyłasia letaś, kožny haspadar atrymaŭ swoj chutar i hetu ŭžo nowuju haspadarku abciažyli tak-ža nowyja padatki za komasacyju. Prad komasacyjaj ziamielny kamisar zapeŭniaŭ, što spłata budzie razłožana na doŭhija hady, tymčasam ŭžo prysłali pawiedamleńnie, što treba płacić pa 19 zł. ad hektara kožny hod praz try hady i što henaja spłata pačynajecca ad sioletniaha 1932 hodu. Apračа hetaha prawodziać u nas i meljoracyju tak-ža płačmi i tak užo zmoranych sialan. Mała hetaha, treba-ž i pierabudowywacca, treba

W. A. 6)

Kaniok-Harbuniok.

XII.

Hladź braty — až Janka precca:
Im niama kudy padziecca.
„Hej, bratočki, kraści stydna!
Majo ščaście wam zawidna:
Kolki-ž ja napracawaŭsia,
Pakul ich dahadawaŭsia!
Wašy wočy zawiduščy,
Ruki tak-ža zahrabuščy:
Wy mnie konikaŭ zabrali,
Choć na ich nie pracawali.
Wy razumny na čužoje,
Choć čužoje — to światoje“.
Adkazaŭ jamu Daniła:
„Što-ž, Iwan, twaja tut siła,
Bo tawar nia naš, a twoj.
Ale widziš, brat ty moj —
My zrabili heta z hora.
I Haŭryła tak hawora...
Woś pšanica drenna rodzić,
Dy čužyja wočy škodziać —
Dyk i trudna, widzim sami,
Nam źwiazać kancy z kancami.
A jak prydziecca prapaža,
Ci upadak, ci pakraža;
Ci Boh daść nieuradžaj,
Dyk tahdy choć prapadaj!
Choć ty hwałt kryčy, niaboža,
Dy i toje nie pamoža.
U tym hory, u tym žalu,
Cału noč my rezwažali.
Tahdy kaža mnie Haŭryła:
„Čuješ, kaža, ty, Daniła!
Kab kaniej Iwana ŭziać...
Kab tak ŭziać... i tak... pradać!“
Ja i tak jamu i hetak,
Ale žal nam žonak, dzietak...
Ty nam rodny, brat ty naš,
Tut jakraz pryšoŭ kirmaš —
Pradadziom twaich kanioŭ,
Woźmiem z tysiaču rubloŭ,
Tahdy mnoha čaho sprawim,
Haspadarku tož paprawim.
A tabie za ŭsie zaboty
Kupim nowu šapku, boty,
Smačny piernik, smahły bič —
Dyk ty budzieš, jak panič!“
„Jedźcie z Boham!“ Janka kaža:
„Karyść waša — mnie prapaža:
Kab da dzieła pryłažycca,
Ja hatoŭ kaniej pazbycca;
Dy jak z dobrymi bratami,
Na kirmaš pajedu z wami.
Choć hrašej ja nia lublu,
Sabie piernikaŭ kuplu“.
Braty ciažka uzdychnuli,
Hety słowy jak pačuli.
Dy što zrobiš? Jon jak skaža,
Usio roŭna, jak zawiaža.
Ciažka budzie, lohka, drenna —
Słowa Janki nieadmienna.

XIII.

Dzień kanaŭ, radziŭsia wiečar.
Paciahnuŭ zimniejšy wiecier.
Paskrabaŭšy sabie piaty,
Sonca spać išło da chaty.
Miesiac wielmi zapaźniŭsia:
Na kirmašy dobra ŭpiŭsia —
Byŭ čyrwony, jak burak —
Nie chacieŭ ŭstawać nijak.
Staŭ narwowy, zły, błahi:
Mieli kłopat z im bahi —
Ŭsie kryčali, jak umieli —
Ledźwie wypierli z paścieli.
Nu, i wylez jon na nieba
Nie taki, jak było treba:
Niejki sonny, z krywym bokam
I z pjana — padbitym wokam.
Woś narešcie paciamnieła.
Noč saŭsim na ziemlu sieła.
Braty stali sumniawacca,
Ci nia treba zatrymacca?
Jak skazali, tak zrabili:
Tut aboz swoj załažyli;
Kaniej dobra prywiazali.
Sami to-ž adpačywali.
Wot pad drewami hustymi
Braty sieli; Janka z imi.
Razasłali tut adziežu,
Razłažyli swaju ježu —
Kryšku soli, bułku chleba
I što tolki było treba.
Najpierš Boha pachwalili,
Pośle—dobra zakusili.
Kali tut Haŭryła hladź!
Kaža: „Niešta tam widać:
Jak ahoń wun tam bliščyć —
Nie haryć i nie traščyć...
Ci to moža mnie zdajecca?
To ŭstaje, to znoŭ kładziecca...
Tolki połymia padaje,
Ale što tam — ja nia znaju“...
I Daniła to-ž hladzić:
Ci haryć, ci nie haryć?
Pośle kaža: „Bačyš, Janka?
Ni ahoń tam, ni małanka,
Ale moža ważna štości
Tam zhubiŭ, jak jechaŭ chtości?
Skoč ty, Janka, ŭ tuju nietru —
Tut nia budzie kilametru“.
A sam dumaje Daniła:
„Kab ciabie tam zadušyła!“
Wot Iwan biare Kańka,
Swajho druha — Harbuńka —
Skočyŭ, sieŭ, za wušy ŭziaŭ
I bratom z wačej prapaŭ.
„Spasi nas, Illa światy!“
Tut skazali dwa braty:
„Musić to niačysta siła
Z tym Kańkom jaho nasiła“.
Braty stali ahladacca,
I malicca i plawacca...

(d. b.)

Ab haspadarcy. (2)

Ab sievazvarotach u haspadarcy.

Adnačasna z źmianšańniem zapasu ziamli, cana jejnaja padymałasia. Kab haspadarka na hetkaj ziamli apłačyvałasia, treba było z hetaje ziamli mieć bolšyja ŭradžai. A na heta treba ŭ ziamlu ŭłažyć bolš pracy i kapitału (hrošaj, snaści, hnajoŭ, nasieńnia). Hetakaja haspadarka z vialikim układam pracy i kapitału zaviecca haspadarkaj *intensyŭnaj*. Taja-ž uznoŭ haspadarka, u katoraj prychod (uradžaj i inš.) zaležyć pieradusim ad samaj tolki ŭradžajnaści ci nieŭradžajnaści pola, ad udavańnia ci nieŭdavańnia hadoŭli, nazyvajecca haspadarkaj *ekstensyŭnaj*.

Ziamielny hoład, a tymsamym i darahoŭla ziamli dalisia ŭ znaki pieradusim staronkam tak pramysłovym, jak Anhlija; i ŭ Anhlii, u hrafstvie Norfoik, paŭstaŭ pieršy sievazvarot, jaki staraŭsia vykarystać kožnuju piadziu ziamli jak najbolš. Hety sievazvarot dastaŭ nazoŭ norfolskaha i pradubačyvaŭ čatyrochpaloŭku z nastupnym paradkam: akopniny (na chlaŭnym hnai), jaryna (z usievam kaniušyny), kaniušyna, azimina.

U hetym sievazvarocie vialikuju vartaść maje kaniušyna jak sama za siabie, tak i jak raścina papieradžajučaja aziminy. Chutka adnak pakazałasia, što na bolšaści hruntoŭ kaniušyna, prychodziačy što čaćvierty hod, pierastała radzić. Pryčyna hetaha źjavišča i da siahońnia nia vytłumačana; ale ludzi z hetym nieŭradžajem kaniušyny musili zhadz'cca i sievazvarot raściahnuć tak, kab kaniušyna — i naahuł kožnaja h. zv. matylkovaja ci stručkovaja raścina — viartałasia na tojesamaje pole nie raniej jak adzin raz za šešć hadoŭ. Hetak paŭstaŭ sievazvarot šaścipałovy: 1. akopnina (bulba, burak), 2. jaryna (avios, jačmień) 3. kaniušyna (siejenaja ŭ papiarednim hodzie ŭ jarynu), 4 azimina, 5. akopnina, 6. jaryna; abo inšy 6-cipalovy sievazvarot: 1. bulba, 2. avios, 3. haroch (ci inšaja stručkovaja raścina), 4. azimina, 5. kaniušyna, 6. azimina.

Z časam paŭstali sievazvaroty z bolšym likam paloŭ, z 7, 8, 9, 10, 11 i 12-ciu. Čarhavańnie raścin u hetych paloch nia było vypadkovaje, ale kiravałasia praviłami, jakija byli znojdzieny i paćvierdžany žyćciom. Hetyja praviły tak važnyja, što kožny ziemlarob ich musić viedać, asabliva siahońnia, bo znańnie ich pazvalaje nia tolki bolšy mieć uradžaj z pola, ale i taniejšym koštam da jaho dachodzić.

Pieršym takim praviłam jošć, kab papiarednaja raścina pryhataŭlała, byccam, hrunt pad raścinu nastupnuju. Heta mahčyma, kali vykarystać svojstvy paasobnych haspadarskich raścinaŭ: a) zakarenivacca na bolšaj ci mienšaj hłybinie hleby, b) vybirać z hleby abo uzbahačyvać jaje na najvažniejšuju hnojnuju sučastku — azot, c) hłušyć na poli ci razvadzić roznaje lichazielle (travu), d) pakidać pa sabie hlebu ŭ budovie źbitaj (niapryhodnaj), ci ziarnistaj (pulchnaj). Urešcie treba viedać, što adny raściny łubiać śviežaje hnajeńnie (śviežuju abo pieršuju *hnojnuju siłu*), inšyja — tolki cierpiać heta, a jašče inšyja — pieršaj hnojnaj siły susiom niazdolny vytrymać. — Jak-ža ŭsio heta pahadzić i vykarystać? Pačniom ad pieršaha.

Adny raściny majuć karotkija kareńni, a inšyja — doŭhija. Da pieršych naležać pieradusim zbažžaviny, a da druhich – kaniušyna i ŭsia rešta raścin matylkovych. Kali siejać pa sabie samyja tolki raściny z miełkimi kareńniami, abo z samymi tolki kareńniami hłybokimi, dyk jany za hod, za dva vysmakčuć ziamlu z hnojnych sučastak i jana pierastanie radzić. Kab da hetaha nie dapuścić, treba staracca adzin hod siejć na danym poli raścinu z hłybokim kareńniem, a druhi — z miełkim.

Usie raściny patrabujuć azotu, jakoha poŭna ŭ pavietry, ale mała ŭ ziamli. Ale karystacca azotam z pavietra, a navat uzbahačyvać ziamlu ŭ hety azot zdolny tolki raściny matylkovyja i stručkovyja (łubin, seradela, čyrvonaja i biełaja kaniušyna, lucerna, vika, haroch, šalbabon (fasola) i inš.). Dziela taho treba hetyja raściny siejć u pieramiešku z raścinami, jakija azotu z pavietra prymać nia mohuć (zbožža, akopniny).

Raściny zbažžovyja zvyčajna pakidajuć pa sabie hlebu zapuščanuju jak što da budovy (źbitaja), tak i što da raścinnaści (lichazielle, pyrnik): budovu hleby papraŭlajuć i ŭsiakaje lichazielle hłušać raściny šyrokalistyja: matylkova-stručkovyja i akopniny. A znača i tut patrebna čarhavańnie: hod — adna raścina, druhi hod — druhaja.

Pavodle zdolnaści vykarystovyvać śvieža pałožany chleŭny hnoj, navuka dzielić haspadarskija raściny na try čaści:

1. raściny, jakija śvieža pałožanaha chleŭnaha hnoju patrabujuć: bulba, kapusta, bručka, karmovyja buraki;

2. raściny, jakija śvieža pałožany hnoj tolki cierpiać i najlepš-by ŭdavalisia ŭ druhoj źmienie pa chleŭnym hnai: avios, mak, travy, cukrovyja buraki, bulba i

3. raściny, jakija wielmi ciažka mohuć karystać z śvieža pałožanaha hnoju: lon, jačmień, hrečka, pšanica, žyta, kanapli.

Usio heta prymajučy pad uvahu, pry sastaŭlańni sievazvarotu — usioroŭna na kolki paloŭ, — treba kiravacca nastupnymi praviłami:

1. kab paśla raścin, jakija ŭzbahačyvajuć hlebu na azot (łubin, kaniušyna), prychodzili raściny, jakija hetaha azotu ŭ hlebie patrabujuć (zbožža, akopniny);

2. čarhavańnie raścin na tym-ža poli musić być takoje, kab papiarednija raściny pakidali hlebu ŭ stanie pryhodnym dla raściny novaprychodziačaj;

3. ścisła vykarystoŭvać hnojnuju siłu hleby;

4. pamiž raścin, jakija zakarenivajucca miełka (zbožža), treba davać raściny, jakija zakarenivajucca hłybaka (łubin, kaniušyna);

5. nie davać pa sabie raścin, jakija hetaha nia cierpiać, napr. kaniušyna pa kaniušynie;

6 nie davać pa sabie raścin, jakija ci to pamahajuć zarastańniu pola roznym ziellem (zbažžaviny), abo jakija chvarejuć na adnu i tuju samuju chvarobu;

7. paasobnyja raściny davać u sievazvarocie ŭ takim paradku, kab papiaredniaja raścina mieła dosyć času vyśpialicca, a nastupnaja — kab mieła dosyć času na pryhatavańnie pad siabie hleby (dziela hetaha kiepska siejć aziminy paśla akopninaŭ).

Karyści pravidłovaha sievazvarotu nastupnyja: 1. lepš vykarystoŭvujucca karmovyja sučastki hleby i pavietra; 2. daje mahčymašć bolš sadzić i siejć roznyja pašnyja raściny i hetymsamym pazvalaje ŭniezaležnić hadoŭlu žyvioły ad niastačy sienažaciaŭ; 3. pazvalaje bolš miejsca davać pad akopniny, što vielmi karysnym byvaje tam, dzie na akopniny jošć dobry zbyt (bravary, cukroŭni, bliskašć miesta); 4. bolš roŭnamiernaje praz cely hod razłoženie zapatrabavańnia siłaŭ ludzkich, žyviolinych i mašynovych; 5. mienšaje ryzyka nieŭradžaju.

Pamima hetych bieśpiarečnych dobrych staron šaścipalovaha i šyrejšaha sievazvarotu, treba viedać, što jon patrabuje vielmi šmat pracoŭnych siłaŭ i kapitałaŭ. Dziela taho ŭ vakolicach, dzie ziamla tannaja, a niama peŭnaha rynku zbytu, z zaviadzieńniem šaścipaloŭki treba być aściarožnym.

A znača, nia ŭsiudy možna i treba kasavać trochpaloŭku: rabić heta možna tolki tam, dzie jana ŭžo sapraŭdy adžyła svoj viek. A paznać heta moža tolki čałaviek śvietły: dyk pierš čymsia bracca za „naviny" ŭ haspadarcy, treba bracca za aśvietu i to za aśvietu svaju rodnuju, b i e ł a r u s k u j u! *inž. A. K.*

---

tak ža płacić padatki, roznyja štrafy, a kab heta ŭsio wykanać—dyk treba-ž i žyć. A žyćcio maje tak-ža wydatki: treba adziecca, abucca, kali nia ŭ boty, to choć u chadaki, a tut niama skul uziać ani złotaha. Žyta nie pradasi, kali jaho i sabie na chleb nie chapaje, bo nowaja haspadarka jašče nie dawiedzienaja da paradku, karowa ciapier ničoha nia warta, bo ŭsia joj cana 40 zł.

Dyk woś jakoje žyćcio našaha sielanina!

S i a l a n s k i s y n.

HRAMADZIANIE!

Nie zabywajciesia ab swaich studentach biełarusach!

Składajcie achwiary na „Stypendyjalny Fond"!

Wilnia, Ludwisarskaja wul. № 1—19.

Usiačyna.

Miljonny dachod z administracyjnych karaŭ. Polski min. Pieracki ŭ swajej pramowie padaŭ wielmi cikawuju statystyku administracyjnych štrafaŭ.—U 1928-29 hodzie (u hetym časie byli wybary ŭ Sojm i Senat) naštrafawana ŭwa ŭsiej Polščy na 1.035.000 zł., u 1929-30 hodzie (u hetym časie tak-ža byli wybary) na 5.110.000 zł., u 1930-31 hodzie admin. kary „źmienšylisia" da 3.673.000zł., a ŭ 1931 hodzie za 11 miesiacaŭ nabrałasia štrafaŭ — 1,451.000 zł. („Piast" Nr 8. 1932 h.).

Jak wojt z sekwestrataram adarwali ciałušcy chwost? U adnej wioscy kala Łodzi (ŭ Polščy) pryšli wojt z sekwestrataram da adnaje ŭdawy i chacieli zabrać padciołka (musić za padatki). Biednaja ŭdawa, baroniačy swaju žywiolinu, schapiła ciałušku za rohi i dawaj ciahnuć u chleŭ, kab schawać ad sekwestratara i wojta, ale i wojt z sekwestrataram nie dramali, a schapiŭšy ciałušku za chwost, dawaj jaje ciahnuć da siabie— dalej ad chlawa. Widać padciołak lepš pasłuchaŭ swajej haspadyni, bo ŭ rukach sekwestratara i wojta astaŭsia tolki chwost, a ciałušku, choć biez chwasta, zawiała haspadynia ŭ chleŭ. („Piast" Nr. 8 1932 h.).

Z Wilni.

Biezraboćcie i likwidacyi pradpryjemstwaŭ. Pawodle aficyjalnych danych u Wilni naličwajecca 5817 biezrabotnych, a ŭ praciahu 1931 hodu źlikwidawałasia 700 handlowych pradpryjemstwaŭ.

Z hoładu i hality pad samachody. Biezrabotnyja z rozpačy kidajucca pad samachody, kab skalečyŭšysia dastacca ŭ špital. Niadaŭna biezrabotnaja M. Jufarewič na wulicy lahła pad samachod, kab paśla papaści ŭ špital.

Naša pošta.

K i j o n k u. Dziakujem za karespandencyju, wykarystajem. Pseŭdonim źmienim, bo padanaha nie pastawim.

Č a j. Dziakujem, skarystajem u čarhowym paradku.

A z i a r a n c u. Za wiestki dziakujem, skarystajem. Druhi raz padajcie da wiedama redakcyi swajo proźwišča.

K o o p e r a t a r u. Z prysłanaha skarystajem, dziakujem, pišycie čaściej.

J a c k i e w i č u. Dziakujem. skaraciŭšy, z braku miejsca ŭ hazecie, skarystajem, pišycie bolš.

B o ł t u c i u. Za karespandencyju dziakujem, skarystajem. Wam hazeta pasyłajecca akuratna.

M a k a ŭ l a n c u. Choć Waša karespandencyja ŭžo i nieaktualnaja, ale skaraciŭšy drukujem. Hadawik „Bieł. Krynicy" možacie wypisać z knihami „Pahonia", wykazanyja Wami numary niekatoryja skanfiskawany.

I. P u p i n u. Atrymali, dziakujem, skarystajem.

Ž a b i o n k u. Wierš da druku nie nadajecca, pišycie karespandencyi. Za wiestki dziakujem, skarystajem.

P a k r y ŭ d ž a n a m u, P r y s u t n a m u, A ł e š k a ŭ s k a m u i S i e l a n i n u z-p a d W i e r a b j o ŭ: dziakujem skarystajem.

B. F. i R. J a n k o ŭ s k i m u A. — hazeta Wam pasyłajecca cely čas, a čamu Wy jaje nia majecie — my nia wiedajem.

Ważna dla Kulturna-Praświetnych Arhanizacyjaŭ i ŭstanowaŭ, a tak-ža dla prywatnych asob.

Herb „Pahonia"

1. Raźmier 55 na 36 cm. na 4 mm. dychcie, malowany alejnymi farbami — 9 zł.

2. Taki-ž herb malowany emalowymi farbami — 10 zł.

3. Herb reźbawany na 6 mm. ščycie, krytym satynaju i akowaju, usadžanaj žoŭtymi ćwiakami — 15 zł.

4. Herb, jak pad Nr 1, na papiery malowany akwarellu — 7 zł.

Ceny ličacca z pierasyłkaju. Herb wysyłajecca nałožanuju apłataju (za pobraniem) cieraz 2 tydni pa atrymańni zakazu i zadatku adnej treciaj wartaści herbu.

Zakazy prymaje redakcyja „Šlachu Moładzi" Wilnia, Zawalnaja 6—10.

Bieł. Kniharnia „Pahonia"

pieraniesiena z wulicy Ludwisarskaj 1 u pamieškańnie

pry wul. Zawalnaj 6 — 10.

(tam dzie Biełaruskaja Drukarnia).

Redaktar J. Pasmak. Bieł. Druk. im. Fr. Skaryny. Wilnia, Zawalnaja Nr. 6—10. Wydawiec A. Šutowič